

Grunnlovsforslag om endring i § 93 (grunnlovfesting av retten til å søke asyl) *Dokument 12:3 (2015–2016)*

Det foreslås å ta følgende formulering inn i grunnloven, som et nytt femte ledd i § 93:

Enhver har rett til å søke asyl. De nærmere vilkår for innvilgelse av asyl fastsettes ved lov.

Forslaget er i tråd med forslag til formulering fra daværende Nasjonal institusjon for menneskerettigheter ved Norsk senter for menneskerettigheter. Formuleringen ble foreslått i høringsuttalelse til Rapport fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven (Lønning-utvalget)¹.

NOAS støtter forslaget, og utdyper i det følgende hvorfor.

Asylretten er en sentral menneskerettighet

Asylretten oppfyller alle kriteriene Lønning-utvalget oppstilte for hvilke sentrale menneskerettigheter som skulle inntas i Grunnloven. Utvelgelsen skulle bygge på minimumsvernet som er utviklet i de mest sentrale menneskerettighetsdokumentene: Verdenserklæringen om menneskerettigheter og senere FN-konvensjoner, Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK) og EUs Charter of Fundamental Rights.

Retten til å søke asyl er nedfelt i artikkel 14 i Verdenserklæringen om menneskerettigheter. Oppfyllelse av FNs flyktningkonvensjon og torturforbudet i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 3, forutsetter en rett til å søke asyl. Den europeiske menneskerettsdomstol har slått fast at retten til asyl er en absolutt rettighet, og den hører derfor utvilsomt til de sentrale rettigheter etter EMK. Retten til asyl er også uttrykkelig fastslått i artikkel 18 i EUs Charter of Fundamental Rights.

Tilgang til asylprosedyre og mulighet for innvilgelse av asyl i Norge er avgjørende for å sikre at voksne og barn ikke sendes tilbake til forfølgelse i hjemlandet. Manglende rett til å søke og få beskyttelse kan i ytterste konsekvens føre til at mennesker mister livet.

Lønning-utvalget har påpekt at retten til asyl er en del av Norges kristne og humanistiske arv. At norsk tradisjon og norske verdier skal ha betydning for utvalget av menneskerettigheter som skal inntas i Grunnloven, tilsier også at asylretten skal grunnlovfestes.

NOAS er uenig i Lønning-utvalgets argument om at Grunnlovens torturbestemmelse gjør en asylbestemmelse overflødig. Både i Verdenserklæringen om menneskerettigheter og i EUs Charter of Fundamental Rights er asylretten eksplisitt nevnt, selv om de samme dokumentene også inneholder torturbestemmelser. Å ta inn retten til asyl i Grunnloven handler om å synliggjøre Norges folkerettslige forpliktelse til å gi flyktninger beskyttelse – noe som ikke dekkes i en bestemmelse om forbud mot tortur.

Asylretten er under press

Særlig etter økte asylankomster i 2015, har Norge og andre europeiske land innført politiske innstramninger på asylfeltet som gjør det vanskeligere for mennesker på flukt å få tilgang til en rettssikker asylprosedyre og beskyttelse.

¹ <https://www.stortinget.no/Global/pdf/Dokumentserien/2011-2012/dok16-201112.pdf>

Europeiske lands avtaler med Tyrkia og Libya gjør at mennesker på flukt hindres i å reise til Europa og søke asyl her. Norge har i praksis avviklet asylinstituttet ved den norsk-russiske grensen ved Storskog, gjennom en avtale med russiske myndigheter om at kun personer med visum skal slippes fram til den norske grensen.²

Norge bryter på flere områder FNs flyktningkonvensjon og menneskerettighetene i behandlingen av asylsøkere. Det er i strid med FNs flyktningkonvensjon at Norge fjerner rimelighetsvilkåret ved henvisning til internflukt³ i asylsaker. Norske myndigheter bryter flyktningkonvensjonen og menneskerettighetene ved å hindre tilgang til en rettsikker asylprosedyre for mennesker på flukt, hvis de kommer via eller fra Russland til Norge over Storskog⁴. Norsk praksis for opphør⁵ av flyktningstatus ved bedring av sikkerhetssituasjonen i hjemlandet, er også i strid med flyktningkonvensjonen.

Kraftige innstramninger i asylregelverk- og praksis, har økt behovet for å prøve asylsaker for retten.⁶ I 2015 etablerte NOAS et domstolsprosjekt i samarbeid med flere advokatfirmaer, for å prøve utvalgte, prinsipielle asylsaker for retten. Sakene velges ut blant sakene NOAS mottar i rettshjelpsarbeidet. I 21 av totalt 32 endelig avgjorte saker i prosjektet, har vedtak blitt endret til det positive for personen som har søkt beskyttelse i Norge. Det viser at personer som har fått avslag på asylsøknaden allikevel har et beskyttelsesbehov, og understreker nødvendigheten av å styrke menneskerettighetenes stilling på asylfeltet.

Retten til asyl er under politisk press, og det er derfor viktig å synliggjøre Norges folkerettslige forpliktelser på feltet. Det er viktig å trekke opp grensen for hvor enkeltmenneskers grunnleggende rettigheter er beskyttet mot endringer og tilpasninger til endret opinion eller skiftende politiske strømninger. Grunntanken bak menneskerettighetene er nettopp at det finnes enkelte grunnleggende garantier og yttergrenser som ikke kan overskrides.

Grunnlovfesting av asylretten vil ikke innebære nye juridiske forpliktelser eller endring av rettstilstanden, siden Norge allerede er bundet av menneskerettslige konvensjoner på asylfeltet. Gjennom grunnlovfesting vil imidlertid forpliktelsene synliggjøres og dermed kunne bidra til at de etterlevs i praksis.

NOAS, 8.4.2019

Kontakt i NOAS: Mona Reigstad Dabour, politisk rådgiver, mrd@noas.org / 480 22 166

² Les mer om stengte grenser her: <https://www.rikestilstand.noas.no/2018/stengte-grenser-i-europa>

³ <https://www.rikestilstand.noas.no/2016/internflukt>

⁴ <https://www.rikestilstand.noas.no/2018/storskog>

⁵ <https://www.rikestilstand.noas.no/2018/oppfor-av-flyktningstatus>

⁶ Les mer her: <https://www.rikestilstand.noas.no/2018/asylsaker-i-domstolen>